

Taraczközi Anna

INNOVÁCIÓVAL EGY ERŐSEBB EURÓPÁÉRT

A 2024-ES MAGYAR EU TANÁCSI ELNÖKSÉG
ÉS A KUTATÁSPOLITIKA JÖVŐJE

BEVEZETÉS

Az Európai Unió Tanácsának 2024 második felében sorra kerülő magyar elnöksége egy olyan kulcsfontosságú időszakra esett, amikor az Európai Unió intézményi és stratégiai ciklusának fordulópontjához érkezett. A geopolitikai instabilitás, a globális versenyképességi kihívások, valamint a gazdasági ellenálló képesség sürgető szükségessége közepette az elnökség feladata kettős volt: biztosítani az uniós folytonosságot, miközben megteremti Európa hosszú távú stratégiai átalakulásának alapjait.

Ebben az összefüggésben az innovációs és kutatópolitikák az „Új Európai Versenyképességi Egyezség” elnevezésű elnökségi vízió alapvető pilléréiként jelentek meg. Az elnökség felismerte, hogy Európa lemaradása a termelékenység, a technológiai fejlődés és a piaci méretnövelés terén – különösen a globális nagyhatalmakkal összevetve – komoly kihívást jelent a fenntartható növekedés szempontjából. Ezzel párhuzamosan a kutatási és innovációs ökoszisztémák belső széttöredezettisége, a kohézió hiányosságai, valamint a régiók közötti tehetségbeli egyenlőtlenségek tovább gyengítették az Európai Kutatási Térség (*European Research Area* – ERA) potenciálját. A magyar elnökség ezért kiemelt célként kezelte az ERA megerősítését, a tehetségek körforgásának előmozdítását, a kiválóság támogatását valamennyi tagállamban, valamint a tudás hasznosításának fokozását. A zöld- és digitális átállás metszéspontjában a kutatási és innovációs politikák nem csupán a versenyképesség növelésének eszközeiként jelentek meg, hanem a gazdasági szuverenitás, a stratégiai autonómia és a befogadó fejlődés előmozdítóiként is.

A tanulmány azt vizsgálja, hogy a magyar elnökség miként formálta az Európai Unió innovációs és kutatási napirendjét 2024-ben, különös tekintettel annak kezdeményezéseire, politikai eredményeire és koordinációs erőfeszítéseire. Elemzi továbbá, hogy ezek az intézkedések mennyiben illeszkedtek az uniós szintű célkitűzésekhez, mint például a K+F-ráfordítások GDP-arányos 3%-os céljának elérése, a regionális innovációs szakadékok csökkentése, valamint a kutatási kiválóság beágyazása Európa jövőbeli jólétébe. Végül soron a siker mércéje nem csupán az elfogadott szakpolitikai

következtetésekben rejlik, hanem azok tartós végrehajtásában és az európai kutatási és innovációs keretrendszerek következő generációjára gyakorolt hatásában is.

A kutatás és innováció helyzete az elnökség előtt

Amikor Magyarország 2024 júliusában átvette az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét, tizenhárom év után tért vissza az EU kutatási és innovációs (K+I-) színterére. Korábbi, 2011-es elnöksége egybeesett az Európa 2020 stratégia elindításával, amelynek keretében Magyarország támogatta az Innovációs Unió korai kialakítását, ezzel megalapozva egy integráltabb és stratégiaibb Európai Kutatási Térség (ERA) létrejöttét.

Az időszak egyik jelentős intézményi fejleménye volt Navracsics Tibornak, Magyarország korábbi miniszterelnök-helyettesének kinevezése az oktatásért, kultúráért, ifjúságért és sportért felelős európai biztosi posztra, amelyet 2014 és 2019 között töltött be. Bár portfóliója formálisan nem tartalmazta a kutatás területét, fontos szerepet játszott az Európai Innovációs és Technológiai Intézet (EIT) megerősítésében – amelynek székhelye Budapesten található –, valamint az oktatás, a kutatás és az innováció integrációjában, a tudásháromszög előmozdítása révén. Megbízata alatt bővültek az EIT Tudás- és Innovációs Közösségei, valamint erősödtek azok kapcsolatai a regionális innovációs ökoszisztémákkal.¹

Mandátumának lejártát követően a kutatási és innovációs portfólió két bolgár biztos irányítása alá került. Marija Gabriel, aki 2019 és 2023 között töltötte be ezt a tisztséget, felelt a Horizont Európa program elindításáért – ez az Európai Unió kilencedik keretprogramja a kutatás és innováció területén, összesen 95,5 milliárd eurós költségvetéssel. A Horizont Európa keretében jött létre az Európai Innovációs Tanács, öt misszióterület a legfontosabb társadalmi kihívások kezelésére, valamint új partnerségi eszközök, amelyek az iparpolitikával összhangban működnek. Gabriel nevéhez fűződik továbbá az ERA 2022–2024 közötti szakpolitikai menetrendjének elindítása is, amely húsz közös intézkedést fogalmazott meg a tehetségáramlás, az akadémiai szabadság, a nyílt tudomány és a kiválóságokhoz való hozzáférés megerősítése érdekében.²

Magyarország elnökségének kezdetén az Európai Bizottság közzétette a Horizont 2020 – a Horizont Európa elődprogramja – végső *ex post* értékelését. A Horizont 2020 program 2014 és 2020 között 75,6 milliárd eurós költségvetéssel működött, és közel

¹ European Commission 2024a.

² European Commission [é. n. b].

35 000 projektet finanszírozott, mintegy 40 000 szervezet részvételével, több mint 276 000 lektorált tudományos publikációt eredményezve. A program számos áttörő eredményt hozott, többek között hozzájárult a Covid-19-vakcinák kifejlesztéséhez, áttöréseket ért el a kvantumtechnológia és a mesterségesintelligencia-alapú fehérjekutatás területén, valamint jelentős előrelépéseket tett a tiszta energia és az asztrofizika területén.³ Ezen eredmények ellenére a Horizont 2020 program tartós kihívásokkal is szembesült. Az arra jogosult pályázatok mindössze 12%-a részesült finanszírozásban, így több mint 150 milliárd euró értékű, magas színvonalú pályázat maradt uniós támogatás nélkül. A *widening* országok – vagyis a kutatásban és innovációban lemaradó tagállamok – csupán a teljes források 8%-át kapták meg, miközben a tagállamok közötti kutatási intenzitásbeli különbségek továbbra is jelentősek maradtak.⁴ Noha az Európai Unió célkitűzése a K+F-beruházások GDP-arányos szintjének 3%-ra történő növelése, a kutatás-fejlesztési intenzitás (a K+F-ráfordítások aránya a GDP-hez viszonyítva) továbbra is elmarad a főbb versenytársakétól. 2023-ban az EU K+F-intenzitása 2,13% volt, szemben az Egyesült Államok megközelítőleg 3,46%-os és Kína 2,95%-os értékével.⁵ Ez a K+F-beruházásokban mutatkozó lemaradás különösen élesen jelentkezik a csúcstechnológiai ágazatokban, ahol az Európai Unió komoly kihívásokkal néz szembe az Egyesült Államokkal és Kínával való versenyben – különösen a mesterséges intelligencia, a kvantum-számítástechnika és a fejlett gyártástechnológiák területén. Az OECD adatai szerint az üzleti szektor részesedése a teljes K+F-ráfordításból az Egyesült Államokban és Kínában lényegesen magasabb, mint az EU-ban, ami az uniós innovációs ökoszisztéma egyik lehetséges gyengeségére mutat rá.

Az Európai Innovációs Eredménytábla jelentős különbségeket tár fel az uniós régiók innovációs teljesítménye között, és tartós megosztottságot mutat a vezető innovációs központok, valamint a teljesítményben elmaradó, elsősorban kelet- és dél-európai régiók között.⁶ Az Eredménytábla szerint az úgynevezett „Innovációs éllovas” országok lényegesen magasabb szintű K+F-beruházással, tudományos kiválósággal és innovációs teljesítménnyel rendelkeznek, mint a „Mérsékelt” vagy „Feltörekvő innovátor” kategóriába sorolt országok. A *widening* országok gyakran olyan kihívásokkal néznek szembe, mint az alacsonyabb mértékű állami és magánszektorbeli K+F-beruházások, a gyengébb kutatási infrastruktúra, valamint a tehetségek bevonásának és megtartásának nehézségei, amelyek mind hozzájárulnak alacsonyabb innovációs teljesítményükhöz. Emellett ezek az országok

³ European Commission 2024a.

⁴ European Commission 2024a.

⁵ OECD 2023.

⁶ European Commission 2024b.

gyakran tapasztalnak tehetségelvándorlást is, mivel a kutatók és innovátorok sokszor a fejlettebb kutatási központokkal rendelkező más uniós tagállamokba költöznek.

A Horizont Európa program keretében elindított ERA szakpolitikai menetrend 2022 és 2024 között számos ilyen strukturális egyenlőtlenség kezelését tűzte ki célul. A menetrend célkitűzései között szerepelt a kutatói mobilitás erősítése, a tudáshasznosítás előmozdítása, valamint a nemzeti K+I-stratégiák összehangolása az uniós szintű prioritásokkal. A menetrend záróértékelése azonban azt mutatta, hogy a tagállamok közötti végrehajtás egyenetlenül valósult meg, és korlátozott előrelépés történt az egységes Európai Kutatási Térség kialakításában.⁷ A 2024-es magyar elnökség idején új Európai Bizottság alakult. Az intézményi átmenet részeként Ekaterina Zaharieva személyében új kutatásért és innovációért felelős biztost neveztek ki, ami tovább erősítette Közép- és Kelet-Európa meghatározó jelenlétét az uniós K+I-irányításban. Kinevezése a magyar elnökség időszakában szimbolikus jelentőségű volt, mivel megerősítette a régió elkötelezettségét az innovációs szakadék felszámolása iránt Európán belül.⁸

Ebben az összetett környezetben Magyarország stratégiai vezető szerepet örökölt. Feladatai közé tartozott az ERA szakpolitikai ciklus lezárásának irányítása, a Horizont Európa program folyamatos megvalósításának támogatása, valamint a tizedik keretprogram (FP10) politikai előkészítéséhez való hozzájárulás. Az intézményi lendület, a regionális befogadás és a hosszú távú tervezés összekapcsolásával a magyar elnökségtől azt várták, hogy katalizátorszerepet töltsön be egy kiegyensúlyozottabb, jövőorientált és misszióalapú európai K+I-ökoszisztéma kialakításában.

Az elnökség főbb szakpolitikai döntései és eredményei

A 2024 júniusában közzétett elnökségi programjában Magyarország kiemelt prioritásként kezelte az Európai Kutatási Térség (ERA) megerősítését, a tudáshasznosítás és a kiegyensúlyozott kutatói mobilitás előmozdítását, valamint a K+I-politika összehangolását Európa versenyképességi menetrendjével.⁹ Az „Erősebb Európa” jelszavú hármas elnökségi program keretében Magyarország arra törekedett, hogy a kutatás és innováció az Európai Unió hosszú távú gazdasági és geopolitikai ellenálló képességének központi pilléreivé váljanak.¹⁰

⁷ European Commission 2021.

⁸ Science|Business 2024g.

⁹ Hungarian Presidency 2024b.

¹⁰ Council of the EU 2023.

Hankó Balázs, Magyarország kultúráért és innovációért felelős minisztere töltötte be a kutatásért és innovációért felelős vezető politikai szereplő pozícióját az elnökség idején. A 2024. szeptember 24-én Budapesten megrendezett informális felsőoktatási és kutatási miniszteri találkozón Hankó Balázs magyar kulturális és innovációs miniszter hangsúlyozta, hogy Európának a kiválóságra, a tehetségek megtartására és a tudományos ismeretek hasznosítására kell összpontosítania. Kiemelte az innovációs szakadékok áthidalásának fontosságát, valamint az oktatási és kutatáspolitikák közötti szinergiák megerősítését.¹¹

A magyar elnökség hat hónapja alatt számos rendezvényt és konferenciát szerveztek azzal a céllal, hogy erősítsék az érintettek bevonását és párbeszédét. Ezek közé tartoztak többek között az alábbiak.

Az Európai Kutatási és Innovációs Térséggel foglalkozó bizottság (ERAC) 2024. szeptember 16-i ülése kulcsfontosságú fórumként szolgált az ERA 2022–2024 közötti szakpolitikai menetrendje keretében elért előrehaladás értékelésére, valamint a következő keretprogram, az FP10 előkészítésére. A tárgyalások középpontjában a finanszírozási szabályok egyszerűsítése, a nyílt tudomány előmozdítása, valamint a tagállamok közötti tartós kutatási és innovációs teljesítménybeli egyenlőtlenségek kezelése állt.¹²

A 2024. október 9–10-én megrendezett BIM (*building information modelling* – épületinformációs modellezés) – Innováció és lehetőségek konferencia a digitális technológiák építőipari alkalmazására, különösen az épületinformációs modellezés lehetőségeire összpontosított. A résztvevők a hatékonyság, a fenntarthatóság és az együttműködés javítását célzó digitális átállás kérdéseit vitatták meg. A konferencia szakpolitikai ajánlásai között szerepelt a BIM-gyakorlatok uniós szintű szabványosításának előmozdítása, valamint a kutatásba és képzésbe irányuló beruházások növelése az építőipari digitális technológiák szélesebb körű elterjesztésének támogatására.¹³

A 2024. október 16–20. között megrendezett TECHWEEK Budapest a közép- és kelet-európai mélytechnológiai ökoszisztéma dinamizmusát mutatta be, különös figyelmet fordítva az olyan területeken működő startupok és scale-upok bemutatkozására, mint a mesterséges intelligencia, a biotechnológia és a fejlett anyagtechnológia. A rendezvény egyik központi témája az volt, hogy javítani kell az innovatív vállalkozások finanszírozáshoz való hozzáférését a régióban, valamint erősebb kapcsolatokat kell kialakítani a kutatóintézetek és a magánszektor szereplői között.¹⁴

¹¹ Hungarian Presidency 2024b.

¹² Hungarian Presidency 2024a.

¹³ Hungarian Presidency 2024c.

¹⁴ Hungarian Presidency 2024d.

A 2024. november 12–13-án megrendezett SCAR–BIOEAST konferencia a bio-gazdaság és az agrártechnológia szerepét vizsgálta az Európai Unió fenntarthatósági céljainak elérésében. A rendezvény középpontjában a körforgásos gazdaság előmozdítása, a környezeti terhelés csökkentése, valamint az élelmezésbiztonság erősítése állt.¹⁵

Az Európai Parlament oldaláról az Ipar-, Kutatás- és Energiaügyi Bizottság (ITRE) 2024 júliusának elején kezdte meg a 2024–2029-es ciklust. Az Európai Parlament képviselői (EP-képviselők) gyorsan felszólaltak a 2025-ös kutatási és innovációs költségvetés bővítése mellett, és megindították az eszmecsere a Horizont Európa és az FP10 jövőbeli irányvonalairól.¹⁶ Komoly aggodalmat váltott ki, hogy a Horizont Európa program vásárlóereje az infláció következtében jelentősen csökkent, miközben egy erősebb és egyszerűbb felépítésű FP10-program iránti igény egyre sürgetőbbé vált. A 2024. október 15-én megjelent Draghi-jelentés tovább élénkítette a szakpolitikai vitákat, amikor arra szólította fel az Európai Uniót, hogy „költsön többet és költsön jobban” a kutatásra és innovációra annak érdekében, hogy biztosítani tudja stratégiai autonómiáját. A jelentés jelentős befolyást gyakorolt mind az Európai Parlamentre, mind a Tanácsra, és hozzájárult ahhoz, hogy újra a figyelem középpontjába kerüljön a kiválóság alapú finanszírozás, valamint a tagállamok közötti együttműködés megerősítése.¹⁷

Ebben az időszakban a tagállamok körében egyre erősebben fogalmazódtak meg az aggodalmak a Horizont Európa partnerségi programjaihoz kapcsolódó pénzügyi hozzájárulásokat illetően. Több kormány is jelezte, hogy a nemzeti társfinanszírozási kötelezettségek növekedése komoly terhet jelent, ami szélesebb körű vitát indított el a költségmegosztás lehetséges új modelljeiről, valamint az FP10 irányítási rendszerének átalakításáról.¹⁸ Ezek az aggodalmak különösen élesen vetődtek fel a Versenyképességi Tanács 2024. novemberi ülésén, ahol a nemzeti delegációk felszólították az Európai Bizottságot, hogy dolgozzon ki javaslatokat a pénzügyi egyensúly javítására. Ebben a fokozott költségvetési figyelemmel és stratégiai mérlegeléssel jellemezhető környezetben született meg a magyar elnökség egyik legmeghatározóbb eredménye: a *Budapesti nyilatkozat*.

A *Budapesti nyilatkozatot*¹⁹ az Európai Tanács informális budapesti ülésén fogadták el²⁰ mint magas szintű politikai állásfoglalást, amely az Európai Unió stratégiai

¹⁵ Hungarian Presidency 2024e.

¹⁶ Science|Business 2024b; 2024e.

¹⁷ Science|Business 2024d.

¹⁸ Science|Business 2024a.

¹⁹ European Council 2024b.

²⁰ European Council 2024a.

irányvonalait határozta meg. A dokumentum kifejezetten válaszként született Enrico Letta *Much More Than a Market* című jelentésére,²¹ valamint Mario Draghi *The Future of European Competitiveness* című jelentésére,²² és célja az volt, hogy továbbépítse a 2024–2029 közötti időszakra szóló uniós stratégiai menetrendet.²³ A nyilatkozat víziót fogalmazott meg az EU versenyképességének megerősítésére, szuverenitásának fokozására, valamint globális befolyásának növelésére. Emellett alapvető iránymutatásként szolgált a következő Európai Bizottság munkájához, különösen az újonnan kialakítandó *Európai versenyképességi iránytű* kidolgozásához.²⁴ Kutatás-fejlesztési és innovációs (K+F+I) szempontból a *Budapesti nyilatkozat* több releváns elemet is tartalmazott:

- ♦ *K+F-beruházások*: A dokumentum megerősítette az EU régi célkitűzését, miszerint a kutatásra és fejlesztésre fordított kiadásoknak el kell érniük a GDP 3%-át. Ezt a célt később a nyilatkozathoz kapcsolódó tanácsi következtetések is megerősítették. Érdemes megjegyezni, hogy egyes elemzések szerint ez a célkitűzés visszalépést jelentett az eredeti tervezetekben szereplő ambíciózusabb, 4%-os célhoz képest.
- ♦ *Ötödik szabadság*: A nyilatkozat kifejezetten támogatta az egységes piacon belül az úgynevezett „ötödik szabadság” – vagyis a kutatás, az innováció és az oktatás szabad áramlásának – előmozdítását, amelyet Enrico Letta is szorgalmazott. Ezt az irányvonalat pozitívan fogadták olyan érdekképviseltek, mint például a Fiatl Európai Kutatóegyetemek Hálózata (YERUN).²⁵
- ♦ *Egységes piac és innováció*: A dokumentum hangsúlyozta az egységes piac elmélyítésének fontosságát, mint az innováció motorját, amely lehetővé teszi különösen a kis- és középvállalkozások (kkv-k) számára a növekedést és méretnövelést.
- ♦ *Iparpolitika*: A nyilatkozat ipari megújulást, a dekarbonizáció felgyorsítását és a technológiai vezető szerep elérését sürgette, egy erős iparstratégia keretében.
- ♦ *ERA és tudáshasznosítás*: Tartalmazott utalásokat az Európai Kutatási Térség (ERA) megerősítésére, valamint kiemelte a tudáshasznosítás (*knowledge valorisation*) fontosságát.
- ♦ *Szabályozási terhek*: A nyilatkozat javaslatot tett a vállalkozások adminisztratív terheinek legalább 25%-os csökkentésére, különösen a beszámolási kötelezettségek tekintetében.

²¹ European Commission 2024c.

²² European Commission 2024d.

²³ European Commission 2024e.

²⁴ European Commission 2025.

²⁵ YERUN 2025.

Eredmények, nehézségek és következtetések

A magyar elnökség vegyes eredményeket ért el a kutatási és innovációs szakpolitika terén. Az intézményi átmenet és politikai viták háttérében ugyanakkor több fontos mérföldkő megvalósításában is előrelépést tett, különösen az Európai Kutatási Térség (ERA) megerősítése, a nemzetközi együttműködés bővítése, valamint a versenyképesség terén elért politikai konszenzus biztosítása tekintetében. Ugyanakkor az elnökség tevékenységét korlátozták az Európai Unión belüli belső dinamikák és kihívások.

A *Budapesti nyilatkozat* megerősítette az Európai Unió elköteleződését a kutatás-fejlesztési beruházások növelése mellett, amely egy átfogóbb európai versenyképességi paktum középpontjába került. A nyilatkozat az uniós tagállamok és intézmények közötti intenzív egyeztetések eredményeként született meg, és a politikai akarat kollektív kifejeződése volt az Európai Kutatási Térség (ERA) stratégiai szakpolitikai keretként való megerősítése mellett.²⁶ A magyar elnökség időszakát továbbá széles körű, az érdekelt felek bevonásával zajló konzultációk és magas szintű rendezvények jellemezték. A félév során több mint 300 szakmai egyeztetésre került sor, köztük tizennégy informális miniszteri találkozóra és harminckilenc hivatalos tanácsi ülésre. Ezek közé tartozott a Brüsszelben megrendezett Európai Kutatási Térség Érdekelteinek Konferenciája is, amely több mint 1300 résztvevőt – köztük tudományos, civil és magánszektorbeli szereplőket – hozott össze az ERA 2022–2024-es szakpolitikai menetrendjének megvalósításáról való közös gondolkodásra, valamint a kutatói életpályák, a tudáshasznosítás és a nyílt tudomány reformja lehetséges irányainak feltérképezésére.²⁷ A magyar elnökség egyik kiemelkedő eredménye, hogy a kutatást és innovációt az európai gazdasági diskurzus középpontjába emelte. Az ERA-t a termelékenység, a szuverenitás és a versenyképesség céljaival összekapcsolva az elnökség megerősítette azt az elképzelést, hogy a kutatás és innováció többé nem elkülönülő területek, hanem az uniós stratégiai autonómiájának és jövőbeli ellenálló képességének alapvető eszközei.²⁸ A magyar elnökség formális és informális kezdeményezéseken keresztül az ERA-n belüli koordinációt is erősítette. A 2024 szeptemberében Budapesten megrendezett ERAC-ülésem az innovációs szakadék kérdése az uniós régiók között a szakpolitikai párbeszéd középpontjába került. A kohézióra és az agykörforgás előmozdítására helyezett hangsúly különösen nagy visszhangra talált több közép- és kelet-európai tagállam körében, amelyek hosszú ideje alulreprezentáltak az EU kiemelt kutatási

²⁶ European Commission 2024f.

²⁷ European Commission 2024g.

²⁸ Council of the EU 2024.

konzorciumaiban.²⁹ Ezen erőfeszítések révén az elnökség hozzájárult a közép- és kelet-európai szereplők láthatóságának növeléséhez az alakulóban lévő ERA-keretrendszerben, valamint fórumot biztosított a Horizont Európa programon belüli inkluzív kiválóság, illetve a készülő FP10-keretprogram kérdéseinek megvitatására.

Ezen eredmények ellenére a magyar elnökségnek korlátokkal is szembe kellett néznie. Megbízatása egybeesett az európai intézményi ciklus átmeneti időszakával, amelynek során az uniós intézmények újraszervezése zajlott. Ez az átmenet érdemben korlátozta az elnökség mozgásterét a jelentősebb jogalkotási akták előmozdításában, illetve új programozási ciklusok elindításában.³⁰ Továbbá, a Magyarország és az Európai Bizottság közötti folyamatos jogállamisági viták kézzelfogható következményekkel jártak a magyar kutatóintézetek és egyetemek részvételére nézve a Horizont Európa programban. Ez a helyzet bizonytalanságot teremtett, és akadályozta a magyar kutatók teljes körű részvételét a nemzetközi együttműködésen alapuló projektekben, ami hosszabb távon gyengítheti az ország kutatási kapacitásait és az Európai Kutatási Térségbe való integrációját. Nemzetközi szakpolitikai szervezetek jelentései rámutattak arra, hogy ezek a finanszírozási korlátozások negatívan hatnak a magyar kutatási ökoszisztémára, és aggodalmukat fejezték ki az innovációra gyakorolt hosszú távú következmények miatt.³¹

Az intézményi reakciók a magyar elnökséggel kapcsolatban visszafogottak, de alapvetően pozitívak voltak. Az Európai Bizottság elismerte Magyarország szerepét a szakpolitikai folytonosság fenntartásában egy politikailag érzékeny átmeneti időszakban, és üdvözölte az elnökség hozzájárulását a nemzetközi párbeszéd előmozdításához, különösen az FP10-ről folytatott konzultációk keretében. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a szakpolitikai ambíciókat a gyakorlati megvalósíthatósággal kell összhangba hozni, és rámutatott arra, hogy az elnökség több javaslata hosszabb távú követést és intézményi elköteleződést igényel a következő ciklusokban.³² Az Európai Parlamentben az újjáalakult Ipari, Kutatási és Energiaügyi Bizottság (ITRE) támogatta a tudományos és innovációs beruházások növelését, ugyanakkor aggodalmát fejezte ki a Horizont Európa társfinanszírozott partnerségeinek növekvő pénzügyi terhei miatt. A bizottság tagjai a program költségmegosztási struktúráinak és irányítási mechanizmusainak reformját sürgették annak érdekében, hogy hosszú távon fenntarthatóbb és igazságosabb működés valósuljon meg.³³ A szakértői elemzések is hasonló megállapításokra jutottak. A megfigyelők elismerték

²⁹ Science|Business 2024a.

³⁰ Wilson Center 2024.

³¹ Czech Green Foundation 2024.

³² European Commission 2024f.

³³ Science|Business 2024a; 2024b.

az elnökség magas szintű diplomáciai és szervezési aktivitását, különösen a jelentős hatású rendezvények megszervezése és a tagállamok közötti inkluzív párbeszéd előmozdítása terén. Magyarországot hatékony közvetítőként értékelték az ERA 2022–2024-es szakpolitikai menetrendjének lezárása és az FP10 korai tárgyalási szakasza közötti átmenet során. Ugyanakkor egyes elemzők arra is rámutattak, hogy az elnökség befolyását korlátozták a tartós politikai feszültségek és a tagállamok közötti stratégiai irányvonalakban való egyetértés hiánya, ami csökkentette az elnökségi kezdeményezések tényleges hatását.³⁴

Mit hozott az elnökség, és merre tovább?

A magyar elnökség stratégiai szinten emelte ki a kutatás és innováció (K+F+I) szerepét az Európai Unió szakpolitikai keretrendszerén belül. Ahogy az unió új jogalkotási és pénzügyi ciklusba lép, az elnökség öröksége vegyes, de érdemi hozzájárulást jelent az európai K+F-irányítás jövőbeli alakításához. Mostanra kulcskérdéssé vált, hogy az elnökség törekvései miként fordíthatók le fenntartható intézkedésekké az ERA és az FP10 sikerének és folytonosságának biztosítása érdekében.

A magyar elnökség egyik legnagyobb erősségét az jelentette, hogy képes volt politikai lendületet fenntartani az intézményi átmenet időszakában. Ez a folytonosság különösen fontosnak bizonyult annak érdekében, hogy az Európai Kutatási Térséggel kapcsolatos viták ne veszítsenek lendületükből az új Európai Bizottság és az Európai Parlament felállásának időszakában. Az elnökség ezen törekvését jól példázta az ERAC Budapesten megtartott ülése, amely világosan jelezte az elnökség elkötelezettségét a szakpolitikai párbeszéd és folytonosság mellett. Az ülésen kiemelt témák voltak az innovációs szakadék, a kutatásfinanszírozás széttagoltsága, valamint a tagállamok közötti végrehajtási különbségek – ezek napirenden maradtak a 2025-re tervezett további ERAC-üléseken is.³⁵ Továbbá a magyar elnökség versenyképességre helyezett hangsúlya biztosította, hogy a kutatáspolitikai ne elszigetelten jelenjen meg az uniós szakpolitikai térben. A *Budapesti nyilatkozat* szorosan összekapcsolta az Európai Kutatási Térséget (ERA) és a Horizont Európa programot az ipar- és gazdaságpolitika tágabb célrendszerével. E stratégiai összekapcsolások megerősítése várható az uniós programozás következő szakaszaiban, különösen a 10. keretprogram tervezési folyamata során.³⁶

³⁴ Science Europe 2024; Financial Times 2024.

³⁵ Council of the EU 2024a.

³⁶ European Commission 2024f.

Az FP10 tervezése olyan meghatározó terület, ahol a magyar elnökség öröksége összekapcsolódik a jövőbeli kilátásokkal. Az úgynevezett *Varsói nyilatkozat* – amelyet 2025 márciusában több, uniós kutatásért felelős miniszter írt alá – arra szólított fel, hogy az FP10 legyen „független, ambiciózus és kiválóság alapú”. Ezt a megközelítést az Európai Parlament képviselői (MEP-ek), valamint az Európai Kutatási Tanács (ERC) is támogatták, akik egy önálló, nagyobb költségvetéssel és erősebb irányítási autonómiával rendelkező keretprogram létrehozását sürgették.³⁷ Ahogy a viták 2025-ben tovább mélyülnek, Magyarország aktív részvétele ezekben az egyeztetésekben – különösen a regionális inkluzivitás hangsúlyozása révén – jelentős hatással lehet az FP10 szerkezeti és pénzügyi kialakítására. Amennyiben folytatja ezt a munkát, Magyarországnak lehetősége nyílna arra, hogy érdemben alakítsa át az európai kutatási és innovációs térséget.³⁸ Sikeres megvalósítás esetén ezek az erőfeszítések hozzájárulhatnak a kutatási források és szaktudás kiegyensúlyozottabb elosztásához az Európai Unión belül, csökkentve az egyenlőtlenségeket és elősegítve a nagyobb kohéziót. A regionális szereplők láthatóságának növelésével és a *widening* típusú intézkedések következetes képviseletével Magyarország olyan hídépítő szerephez került, amely összekötheti a fejlettebb és a fejlődő innovációs rendszereket. Amennyiben továbbra is támogatja a tudáshasznosítást, a kutatási infrastruktúra fejlesztését és a transznacionális együttműködéseket a közép- és kelet-európai régióban, Magyarország hosszú távon meghatározó szereplővé válhat az európai tudománypolitika területi kohéziójának előmozdításában.

A jövőbeli elnökségek számos tanulságot vonhatnak a magyar tapasztalatokból. Először is, a nemzeti prioritások és az uniós célkitűzések összehangolása alapvető fontosságúnak bizonyult. Magyarország versenyképességre helyezett hangsúlya összhangban állt a szélesebb politikai kontextussal, lehetőséget teremtve a belső reformtörekvések és az európai stratégiai célok közötti szinergiára. Másodszor, az elnökség megmutatta, hogy jogalkotási áttörések hiányában is képes napirendformáló szerepet betölteni és az érdekelt felek bevonásán keresztül hosszú távú szakpolitikai irányokat alakítani. Harmadszor, a magyar elnökség rávilágított arra is, hogy a politikai feszültségek alááshatják a technikai szintű együttműködést – a jövőbeli vezetők számára ezért különösen fontos lehet egy kiegyensúlyozott, konszenzusra épülő megközelítés, amely erősíti az intézményi és nemzeti szereplők közötti bizalmat. A magyar elnökség hosszú távú hatása végső soron attól függ, hogy kezdeményezései milyen mértékben épülnek be az EU következő stratégiai dokumentumaiba. A 2025–2027 közötti időszakra vonatkozó Horizont Európa Stratégiai Terv – amely várhatóan

³⁷ Science|Business 2024b; 2024c; 2024d.

³⁸ EUSTRAT 2025.

figyelembe veszi a *Budapesti nyilatkozat* és az ERA-fórumok ajánlásait – fontos mérőeszköze lesz az elnökség hatásának. Ugyanígy az FP10 szerkezete és irányítási modellje is választ ad majd arra, hogy az uniós kutatási közösség mennyiben veszi komolyan Magyarország felhívásait a regionális egyensúlyra és az egyszerűsítésre.³⁹

Összegzésképpen elmondható, hogy a magyar elnökség meghatározó szerepet játszott az európai kutatási és innovációs (K+F+I-) politika irányának és diskurzusának alakításában. Erőfeszítéseinek végső sikere azonban attól függ, hogy az Európai Unió képes-e megtalálni az egyensúlyt: fenn tudja-e tartani az ambiciózus K+F+I-be-ruházások lendületét, miközben biztosítja a részvétel esélyegyenlőségét, és kezeli azokat a tartós szerkezeti egyenlőtlenségeket, amelyek veszélyeztetik az ERA teljes potenciáljának kibontakoztatását.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Czech Green Foundation (2025): *A Rebel Presidency? Reflections on Hungary's EU Council Term*. Heinrich Böll Stiftung. Online: <https://cz.boell.org/en/2025/01/10/rebel-presidency>
- DAAD Brussels (2025): *Future of Horizon Europe: Research Community Calls for Independent FP10 Instead of Superfund*. Online: <https://www.daad-brussels.eu/en/2025/03/28/future-of-horizon-europe-research-community-calls-for-independent-fp10-instead-of-superfund/>
- European Commission (2021): *ERA Policy Agenda 2022 to 2024: Reinforcing the European Research Area for the Future of Europe*. Brussels. Online: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2021-11/ec_rtd_era-policy-agenda-2021.pdf
- European Commission (2024a): *Ex Post Evaluation of Horizon 2020*. COM(2024) 49 final. Brussels. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52024DC0049>
- European Commission (2024b): *European Innovation Scoreboard*. Research and Innovation. Online: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en
- European Commission (2024c): *Letta Report "Much More Than a Market" (April 2024)*. Online: <https://european-research-area.ec.europa.eu/documents/letta-report-much-more-market-april-2024>
- European Commission (2024d): *The Future of European Competitiveness. Report by Mario Draghi*. Online: https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en
- European Commission (2024e): *Strategic Agenda 2024–2029*. Online: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/strategic-agenda-2024-2029/>
- European Commission (2024f): *European Research Area Stakeholder Conference 2024*. Online: <https://european-research-area.ec.europa.eu/european-research-area-stakeholder-conference-2024>
- European Commission (2025): *An EU Compass to Regain Competitiveness and Secure Sustainable Prosperity*. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_339

³⁹ DAAD Brussels 2025; NCP Flanders 2025.

- European Commission [é. n. a]: *How Horizon Europe Was Developed*. Online: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/how-horizon-europe-was-developed_en
- European Commission [é. n. b]: *Horizon Europe Interim Evaluation*. Online: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13460-Horizon-Europe-interim-evaluation_en
- European Council (2024a): *Informal Meeting of Heads of State or Government, Budapest*. Online: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2024/11/07-08/>
- European Council (2024b): *Budapest Declaration on the New European Competitiveness Deal*. Online: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/11/08/the-budapest-declaration/>
- Eurostat (2024): *Research and Development Expenditure (GERD)*. Online: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=R%26D_expenditure
- EUSTRAT (2025): *Hungary's 2024 EU Presidency – Priorities and Achievements*. Online: <https://en-eustrat.uni-nke.hu/hirek/2025/02/26/hungarys-2024-eu-presidency-priorities-and-achievements>
- GYORI, Boldizsar – BLENKINSOP, Philip (2024): *Hungary Takes EU Presidency Echoing Trump but Likely to Lack Bite*. *Reuters*, 2024. július 1. Online: <https://www.reuters.com/world/europe/hungary-takes-eu-presidency-echoing-trump-likely-lack-bite-2024-07-01/>
- Hungarian Presidency (2023): *Programme of the Spanish Belgian Hungarian Trio Presidency*. Brussels. Online: <https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/en/programme/trio-presidency-programme/>
- Hungarian Presidency (2024a): *The European Research and Innovation Area Committee Held Its Meeting in Budapest*. Online: <https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/en/news/the-european-research-and-innovation-area-committee-held-its-meeting-in-budapest/>
- Hungarian Presidency (2024b): *Informal Meeting of Higher Education and Research Ministers*. Online: <https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/en/news/informal-meeting-of-higher-education-and-research-ministers/>
- Hungarian Presidency (2024c): *Innovation and Opportunities – BIM Conference*. Online: <https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/en/news/innovation-and-opportunities-bim-conference/>
- Hungarian Presidency (2024d): *TechWeek Budapest: Showcasing Hungarian Innovation in the Digital Era*. Online: <https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/en/news/techweek-en/>
- Hungarian Presidency (2024e): *Competitiveness Council (Research and Space): Press release*. Online: https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/en/news/compet_council_241129_press-release/
- Hungarian Presidency (2024f): *Programme and Key Research Events*. Online: <https://hungarian-presidency.consilium.europa.eu/en/events>
- NCP Flanders (2025): *Next EU Framework Programme for Research & Innovation: FP10*. Online: <https://ncpflanders.be/infosheets/next-eu-framework-programme-for-research-innovation-fp10>
- OECD (2023): *Gross Domestic Spending on R&D*. Online: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/gross-domestic-spending-on-r-d.html>
- Political Capital (2025): *Hungary's EU Presidency in Review: Remembered More for Its Unorthodoxy Than Its Policy Achievements*. Online: https://politicalcapital.hu/news.php?article_id=3487

- Science|Business (2024a): *EU Member States Are Paying Billions More Into Horizon Partnerships*. Online: <https://sciencebusiness.net/news/r-d-funding/horizon-europe/eu-member-states-are-paying-billions-more-horizon-partnerships>
- Science|Business (2024b): *Parliament Wants Bigger 2025 Research Budget*. Online: <https://sciencebusiness.net/news/horizon-europe/parliament-wants-bigger-2025-research-budget>
- Science|Business (2024c): *UK Signals Interest in Joining FP10*. Online: <https://sciencebusiness.net/news/fp10/uk-signals-interest-joining-fp10>
- Science|Business (2024d): *Researchers Welcome Draghi's Call to Spend More and Better on R&I*. Online: <https://sciencebusiness.net/news/fp10/researchers-welcome-draghis-call-spend-more-and-better-ri>
- Science|Business (2024e): *Meet the European Parliament's Industry and Research Committee – Class of 2024*. Online: <https://sciencebusiness.net/news/horizon-europe/meet-european-parliaments-industry-and-research-committee-class-2024>
- Science Europe (2024): *Report of the 2024 High-Level Workshop on the ERA*. Online: <https://scienceeurope.org/our-resources/report-of-the-2024-high-level-workshop-on-the-era/>
- SZIGETHY-AMBRUS, Nikoletta (2025): *Assessing the Last Six Months – What Are the Achievements of the Hungarian Presidency?* *Oeconomus*, 2025. január 26. Online: <https://www.oeconomus.hu/en/oecofocus/assessing-the-last-six-months-what-are-the-achievements-of-the-hungarian-presidency/>
- YERUN (2025): *An ERA for Europe's Competitiveness*. Online: <https://yerun.eu/publication/an-era-for-europes-competitiveness/>